

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 982961/1

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יעקב זמיר — ראב"ד, הרב אברהם שינדלר, הרב יהודה יאיר בן מנחם

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שמואל מורן)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רומי קנבל)

הנדון: פירוד ממושך כעילת גירושין, הכחשה בטענת "מרידה",
"עוברת על דת" כשהבעל אינו שומר מצוות

החלטה

רקע וההליך הדיוני

הצדדים שבפנינו נישאו זה לזה כדת משה וישראל בשנת 2007. אלו הם נישואין ראשונים לשני הצדדים, ולהם שני ילדים קטינים. הצדדים חיים בפירוד מזה כשנתיים.

ביום ד' באייר תשע"ד (4.5.2014) הוגשה לבית הדין תביעת הבעל לגירושין, וכחודשיים לאחר מכן, כשלושה ימים לפני מועד הדיון הראשון בתביעת הגירושין, ביום ה' בתמוז תשע"ד (3.7.2014) התקבלה בבית הדין תביעת האישה לשלום בית.

בדיון שנערך ביום ח' בתמוז התשע"ד (6.7.2014) נמסר לבית הדין כי הם גרים בפירוד עשרה ימים – הבעל עזב את הבית, האישה נשארה.

הבעל עמד על תביעתו לגירושין, לטענתו:

"אני סולד ממנה והיא סולדת ממני [...] למעלה מארבע שנים שאין בינינו יחסי אישות – באמצע היה פעם בשנת 2012, אבל ככלל למעלה מארבע שנים אין יחסי אישות.

הלכנו לשני מטפלים, לסדרות של טיפולים זוגיים. הדברים העלו חרס.

להפך: אם בטיפול הראשון האישה התחייבה כלפי על חינוך דתי אם יהיה ילד, לאחר מכן אומרת שסחטתי ממנה שהילד יהיה עם כיפה, מסיתה הילדים נגד הדת, הילד – פעם בגיל קטן – שם את הכיפה על הראש, אמרה לו: 'רק שלא תצא כמו אבא שלך' הילדה לא לבשה שמלה [...] אני רואה שני אנשים עם זקן יוצאים מבית הכנסת, הילד אומר: 'אימא אומרת: זקן זה פויה' [...]

יש לנו עניין בתביעת שלום בית שקרית ומרושעת [...] אשתי היקרה לאחר שנאלצתי [...] לא חלפו עשרה ימים החליפה מנעולים (מציג שלט) הסירה את השלט של הבית."

האישה השיבה לבית הדין כי היא "לא רוצה להתגרש" –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“התחתנו מאהבה, אני לא הייתי דתייה, הוא היה דתי לייט’. כשחינו יחד הטלוויזיה עבדה בשבת, אני בישלתי בשבת, האורות דלקו, מעולם לא הייתה פלטה של שבת, עד היום, את הכיפה הוריד והעלה, כך היה אצלו בבית גם לפני שהכיר אותי [...] נסעתי עם הילדים, לא הפרעתי לו ללכת לבית הכנסת. בחגים הלכתי לבית הכנסת, סתם כך לא הייתי בבית כנסת.

היינו ביעוץ נישואין, אחר כך נולד הילד השני, עברתי שתי הפלות [...] היו יחסי אישות והכול היה כמו שצריך, הייתי אישה נאמנה ואישה מאוד טובה, אני מבקשת שלום בית.”

לבית הדין נמסר כי האישה הגישה לבית המשפט שלוש תביעות: איזון משאבים, מזונות אישה וילדים ותביעה למשמורת.

בא כוח הבעל טען כי:

“הם מדברים על רכוש ועל מוניטין ושם הם נמצאים ו'תקועים', כשכל הזמן ברקע יעשו עוד ניסיון. בשלב האחרון העוינות היא ענקית, התביעה לשלום בית שהוגשה ברגע האחרון היא טקטית. הבעל דתי, אין צורך לעכב את הגירושין.

לדעתי, הנישואין הם לזרא לשני הצדדים. אם התביעה הטקטית לשלום בית באה ממקום של כתובה, אז אני יכול לומר שיש לי הסכמה עם עורך דין פני אביב. ההסכמה אומרת שהסמכות תהיה מסורה לבית המשפט, מוסכם שעניין הרכוש יידון על פי הדין האזרחי, ולא: גם כתובה וגם הדין האזרחי. זה מסמך מיום 7.7.2013 כדי שלא תטען 'כפל מבצעים' – גם איזון משאבים וגם כתובה, ומשהלכה לבית המשפט היא מוחזקת שלא תובעת כתובה, הבעל עזב את הבית האישה החליפה מידית מנעול.”

בא כוח האישה טענה כי:

“מה שעשה הבעל זה דבר שלא ייעשה: אחרי שהצדדים נשואים שבע שנים, הגיע ביום בהיר והודיע לה על התנאי שתוכל לעשות עוד ילד והוא רק אם תסכים שהילד שעתיד יהיה להיוולד יחבוש כיפה, אחרת לא יסכים לשכב אִתָּה. ואז הלכו הצדדים מתוך מגמה לשמור על התא המשפחתי ליעוץ זוגי ובמסגרת זו הוסכם שהילד יחבוש כיפה, הילדה לומדת במסגרת שנקראת [...] – זו מסגרת דתית. היא עושה כל מאמץ לרצות אותו, היא מכבדת את מקום הדת.

הוא בא אליה לפני שנה ואמר לה שרוצה הסכם יחסי ממון, לא דיברו על גירושין – הסכם ממון שיסדיר יחסי הממון. אישה אחרת הייתה אומרת לו: 'מה פתאום לאחר שבע שנים לעשות הסכם?'

שני הצדדים הם עורכי דין ורואי חשבון: האישה נשארה במעמדה – לא התפתחה בעבודה, הוא התפתח ומגיע למשכורת של מאה אלף ש"ח לחודש. היא 'הורידה את הראש' והסכימה. גם התגלה שעורך הדין פני אביב ייצג אותו שנתיים לפני זה – כל המגמה של המשא ומתן הייתה מתוך מגמה שיהיה שלום, במרץ נשאו ונתנו על יחסי הממון ואומר איזה מנגנונים היו – הם לא צפו גירושין – בחודש מרץ הגישה האישה תביעה לאיזון, למה עשתה? כי האדון קיבל שמונה מאות ושבעים אלף ש"ח כבונוס. מה קרה בִּמְרָץ שחברי מעדכן על הסכמות? הוא רץ בִּמְרָץ לבית המשפט – תוך כדי שמצהיר שתוך מספר ימים עוזב את הבית – כותב: 'המבקש אשר התקשה לעכל את אופציית הגירושין [...] היה מוכן לפחות בשלב זה להמשיך בחיי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנישואין'. הבעל הודיע חד צדדית שתוך כמה ימים עוזב את הבית ובמסגרת זו לא מדבר על גירושין – כל מה שרצה שתרד מהכסף שלו ואז ימשיך במתכונת. האישה – במקום להפוך את זה לקרב, באה האישה ולא רבה אתו, היא באה ושיתפה אתו פעולה רק כדי לשמור אותו בבית. ומה קרה? הוא לא עזב את הבית לאחר כמה ימים, עזב רק לפני עשרה ימים וזה בגלל שיש תביעת גירושין שמתבררת פה. אני מבקשת: לא יתכן שיבוא היום דרך אגב, מטרת האישה לא הייתה לריב אתו על כסף, אני סוברת שצריך להפנות אותם לשלום בית, זה לא טקטיקה פה."

לבית הדין נמסר כי גובה הכתובה הוא מאה ושמונים אלף ש"ח, ובא כוח הבעל טען כי לצדדים אין רכוש משותף פרט לכסף בבנק –

"שני מיליון ש"ח, והאישה מסרבת לחלק אותו.

לזוג אין רכוש משותף למעט שני עניינים שהם בבית המשפט: טוענת האישה – על אף הנישואין הקצרים, על אף שהאיש היה רואה חשבון במשרד עו"ד שנים רבות עוד לפני הנישואין – טוענת שמגיע לה מוניטין, הרוויח הרבה יותר ממנה קודם לכן ובמהלך הנישואין הרוויח הרבה יותר, על ראיית חשבון.

והנושא השני: בשנת 2014 האיש קיבל 'בונוס'. המשכורת שלו ארבעה עשר אלף ש"ח. בסוף השנה משלמים 'בונוס' שמשנתה כל שנה – השנה קיבל כשמונה מאות אלף יחד עם ארבעה עשר אלף היא קוראת לזה מאה אלף ש"ח לחודש. השאלה עד מתי הבונוס הזה משותף.

ולכן אין צורך להחזיק את הזוג נשוי."

לטענת האישה הבעל "ישן במיטה אתי עד לפני שבוע", הבעל השיב כי "היא מאוסה עליי ואני מאוס עליה".

הדיון הבא נערך ביום י"ב במרחשוון התשע"ה (5.11.2014).

האישה מסרה לבית הדין כי היא עומדת על דעתה שלא להתגרש. הבעל נחקר על ידי בא כוח האישה, טען כי אין לו קשר עם אישה אחרת וכי גם הוא לא טוען שלאשתו קשר עם אחר, והודה כי בעבר שלח מכתבי ברכה ומתנות לאשתו. הבעל מסר כי כשהכיר את אשתו היא לא הייתה דתייה אך הציגה את עצמה כאישה עם "נכונות להתקרב" לדת.

הבעל אישר כי בתחילת הקשר ביניהם הוא לא נסע בשבת אבל ראה טלוויזיה בשבת, אך לדבריו, היום אינו רואה טלוויזיה בשבת. הבעל אישר כי בחתונתה לא לבשה האישה שמלה צנועה, וטען כי ביקש מהאישה שתשתדל להימנע מנסיעות בשבת, ותגובתה הייתה כי היא "לא יכולה להבטיח", "אשתדל". הבעל הוסיף כי:

"ברור שהתקיימו תפיסות שונות. ברור גם שהלכנו מיד לאחד תחילתו של הקשר למטפלת זוגית, אני כמובן העליתי את כל דרישותיי בקשר לדת [...] [פלונית] עשתה מצגים, אני אמרתי שאני מעוניין שאם ייוולד ילד שהוא יחבוש כיפה.

אחרי ש[ג'] נולדה הלכנו לטיפול בגלל מחלוקות [...] בעקבות הטיפול היא נתנה הבטחות, ואכן עשינו ילד בעקבות הדבר [...] מה שסוכם. למען ההגיונות – לא סוכם שתלך לבית ספר דתי רק שלא תלך לבית הספר רגיל בחינוך הכללי, אמרנו שהיא תלך לבית ספר שיש בו אנשים גם דתיים וגם לא דתיים, שלא תבוש – לא באביה וגם [לא] באמה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל אמר כי לפני שנתיים ביקש מהאישה לחתום על הסכם יחסי ממון ונימק זאת:

"הנישואין בינינו עלו על שרטון בלשון המעטה. ניסיון חוזר – שנים שאני עשיתי, פניתי למטפלת זוגית, שוב החלפנו מטפלת – לפי בקשתה הלכנו. הטיפול הזה נכשל טוטלית לא נשאר ממנו מאומה: יחסי מין – מאז כניסתה להיריון של [י'] לא היו; חברים לא נכנסו; ואז לאחר שלא היה קשר אמרתי שאני מוכן להישאר בבית למען הילדים.

הסכם הממון לא היה למטרת גירושין. אמתית אנו חולקים קורת גג אחת אבל ידעתי שלא תראה בי קניין שלה, רציתי שיהיה הכול מסודר, שאף צד לא יפריע לשני אם הוא ירצה להתגרש. הכול יתחלק בהגינות – אף אחד לא יפריע לשני, אבל לא דרשתי גירושין."

הבעל נשאל לסיבות שבגינן ניגשו למטפלת הזוגית, והשיב:

"דיברנו על זה שרציתי לפתח זוגיות עם [פלונית] דבר שלא היה מאז שנכנסה להיריון של [י'] [...] הסיבה אמתית. את מתמקדת בדת – היא אולי הייתה הדגל אבל מאחור לא הייתה זוגיות.

לא הסתדרתי עם המשפחה שלה, הצעתי שנעבור לעיר אחרת. בתחילת הדרך היו כמה קלאשים [=התנגשויות, עימותים – Clashes] עם המשפחה שלה, הם החרימו אותי וגם את [פלונית] בשלב מסוים – היא תמכה בי, אבל בטיפול השני היא לא נלחמה במשפחה שלה. אמרתי: 'המשפחה זה כמו קיבוץ, אחד טוב לו השני לא טוב לו' [...] בטיפול הזוגי [...] דנו בפיתוח הזוגיות, במשפחה של [פלונית] ובדת [...] בסיום הטיפול הזוגי דרשתי הסכם יחסי ממון."

עוד נשאל הבעל:

"ש': זאת אומרת: כשסיימת טיפול ביקשת הסכם, לא ביקשת להתגרש?

ת': כן.

[...]

ת. היו גלגולים רבים להסכם. מה שהצעתי הוא יותר מהוגן. לא אכנס לפרטים. הנתון החשוב: בשנה האחרונה אני נסחט – אם אתה רוצה גט אתה תשלם לי דברים שלא מגיעים לי'. בתחילת הדרך אמרתי: 'רוצה הסכם חצי חצי – כיוון שאחרי שש וחצי שנים לפי הדין לא מגיע לך כלום, רוצה לוודא שאם יחולק – יחולק הכול מלבד המוניטין'.

בעניין עליית המשכורת – אני פירטתי בפני בית הדין הכול. היא שמה מילים בפי. אני עצמאי, משכורתי משתנית, יכול להיות שבמה שכתבתי משכורתי הגיעה לשמונים אלף."

בסופו של הדיון נחקרה האישה על ידי בא כוח הבעל, אישרה כי הגישה בקשה לבית המשפט בשנת 2013, ונשאלה:

"ש': בתביעה שהגשת חצי שנה לפני, ביקשת איזון כללי במשאבים למנות מומחים להגיש מסמכים?

ת': כי קדם לתביעה זו מכתב שאתם פניתם, שבעקבותיו נאלצתי לשמור על הזכויות שלי. במכתב נאמר שהוא רשאי לפנות לכל בית דין בניגוד להסכמות שהיו בינינו שלא יפנה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעקבות זאת יעצה לי עורכת הדין שלי לשמור על זכויותי, מה עוד שנודע לי שהבונוס של שנת 2013 הוא כבר החריג

[...]

האישה: אני לא רציתי להגיש שום דבר, כתוב שאני לא רוצה להתגרש רק לשמור על הזכויות. שלא יבינו כבודכם – יש תביעה בבית משפט לא לזכויות אלא לאיזון, כותבים שנאלצת להגיש תביעה.”

בדיון השלישי והאחרון שנערך ביום י' באדר התשע"ה (1.3.2015) המשיך בא כוח הבעל בחקירת האישה. האישה טענה כי הצדדים קיימו יחסי אישות סדירים עד לעזיבת הבעל את הבית, ובא כוח הבעל הוסיף ושאל:

”ש': [פלונני] לאורך כל הדרך טוען שמשנת 2012 אין חיי אישות כלל, ולפי בקשתי [פלונני] עשה בדיקת פוליגרף ונמצא דובר אמת שאין יחסי מין לחלוטין משנת 2012 ובארבעת השנים האחרונות קיימתם מקסימום עשר פעמים יחסי אישות. האם את מוכנה לעשות בדיקת פוליגרף גם כן?
ת': אין לי בעיה.

באת כוח האישה: אני מתנגדת לבדיקת פוליגרף יש כאן מניפולציות.
באת כוח האישה: תציג את המסמכים.

בא כוח האיש: מגיש את מהמסמכים לבית הדין ולבא כוח האישה.”

האישה מסרה לבית הדין כי בחודש מרץ 2014 – ארבעה חודשים לפני שהבעל עזב את הבית – הם הגישו לבית המשפט הודעה על הסדרי ראייה שיתקיימו כש[פלונני] יעזוב את הבית. האישה טענה כי היא לא ידעה מתי הבעל יעזוב את הבית, ומבחינתה העזיבה הייתה בהפתעה.

האישה אישרה כי הכינה עם בתה דיסק ועליו תמונות שלה ושל בני משפחתה אך ללא תמונות של האבא, וטענה כי ”היא אמרה לי שאין לה תמונות של אבא אמרתי לה 'תפני לאבא כי אין אצלי תמונות שלו אתנו'”.

לדבריה: ”מעולם לא ערבבתי בשר וחלב, היו כלים נפרדים, 'סקוטשים' נפרדים.”
לטענת האישה לאחר הגשת תביעתה לשלום בית הם פנו לגישור:

”ואמרתי למגשרת שאני לא רוצה להתגרש [...] אני רוצה להראות לבית הדין גם את הפניות שלי ל[פלונני] בשיחות טלפון ובמכתבים.

(מקריאה מהתכתבות במייל מיום 27.6.)

יום אחרי ש[פלונני] כותב: 'התחלתי אתמול במעבר הדירה', כתבתי לו: 'פלונני] לצערי הרב אתה שם את גחמותיך מעל לטובת הילדים, הכול במטרה לטעון כי עזבת את הבית, נראה כי הכול רק כסף, אני מציעה עדיין שלום בית [...]

ביום 18.6 אני כותבת לו – אני מציעה ללכת לייעוץ. (הבעל אישר שהמיילים התקבלו אצלו); יש מכתב מה 20.6; יש אין ספור מיילים. יש תכתובת מימים 13, 16, 17, 18 [...] הוא רצה לקחת מקרר ומיטה אמרתי לו: 'זה הצרה הקטנה שלנו' [...]

הלכנו למגשר ולמרות שהוא עלה הרבה כסף – רפי קריסטוף – אמרתי לו: 'אני לא רוצה להתגרש תעשה כל מה שאתה יכול' [...] אמרתי לו: 'התחלנו מהסכם ממון תראה לאן הגענו' [...] אני אמרתי לרפי שאני לא רוצה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להתגרש, נכון שיש מחלוקות והוא עזב את הבית, אבל אני לא רוצה להתגרש.

[...] אני בשלנית מעולה אני טרחתני ביום שישי מהצהריים ועד לשבת הכנתי אוכל לסעודת שבת, הקידוש תמיד היה למופת. אני אישה עובדת, מגיעה בצהריים ועומלת על ארוחות שבת הם היו נפלאות, וכש[פלוגני] אמר שהוא לא אוכל מבישול בשבת – הכנתי לו הכול מראש ובשבת הוא היה מבקש שאחמם לו את זה בשבת בתנור – לא שאני יודעת מה ההבדל – תמיד היו דגים מוכנים לפני שבת [...] הוא מעולם לא ביקש ממני להפסיק לבשל בשבת [...] הוא אהב את הבישולים שלי, הוא לא ביקש זאת מעולם [...]

הוא לא עשה שום פשרה בדת בשבילי הוא היה עושה זאת בביתו לפני שנישאונו. הבסיס לקשר בינינו היה 'חיה ותן לחיות'. עשיתי קורס הפרשת חלה, בישלתי לפני שבת. נעניתי לכל בקשותיו: ישבתי בקידוש, היה פרשת שבוע, בקידוש ביום הייתי ולא יצאתי לטייל שמונה שנים בשבת למרות שהייתי מטיילת הרבה. כשהוא היה חוזר מבית הכנסת השולחן היה מוכן. [...] היו בינינו הסכמות (בנוגע לנושאי דת), הייתה שונות – אנו אנשים שונים, אבל הייתה הסכמה מלכתחילה [...]

היו סכסוכים על הרבה דברים. על ענייני דת לא היו כי התפשרתי על כל מה שהוא ביקש.

האישה נשאלה:

ש': בסעיף 24 לתביעת שלום בית: 'עם לידת הבן הקשיח הנתבע את עמדתו [...] בלי כיפה אין ילד. זה נורא.'

ת': אני לא הייתי בהיריון, אתה יודע מה אני עברתי כדי ללדת את הילדים? תשאל אותו לא אותי.

השאלה היא האם ההתניה – לפני שאישה נכנסת להיריון מתנים זאת בכיפה? זה נורא.

ביה"ד: תשובתה היא שהעיתוי הוא נורא.

ש': עם הגעת הילד לגיל שנה הנתבע הודיע שהוא לא מוכן שהאם תיסע עם הילד בשבת?

ת': עד לאותו זמן הייתי נוסעת עם [ג'] ו[י'] בשבת, הוא מעולם לא אמר על כך כלום.

כך הייתה ההתנהלות עם הילדים כל הזמן.

נורא בעיני להפריד ילד יונק מאמו, הוא אמר לי: 'אין לי בעיה שתיסעי עם [ג'] אבל עם הבן אני לא מסכים.' זה נורא בעיני להפריד את הילד ממני.

ש': אנו שואלים על העתיד – תביעת שלום בית.

ת': כיוון שהיינו בטיפול וסוכמו העניינים – שהוא ילך עם כיפה לבית הספר – אז הכול ניתן לגישור וזה לא נורא.

ש': האם נכון מה שהסכמת שהילד יגיע לבית הספר עם כיפה ואחר כך הוא יבחר אם להוריד?

ת': זה מה ש[פלוגני] אמר הוא התעקש על זה, לא עושים שלום בית עם כיפה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הכול ניתן לגישור ולשיח, כך התנהלנו תמיד.

ש': [פלונני] רוצה היום שילדיו יגדלו כדתיים, ישמרו שבת, יחבשו כיפה וילכו לבית ספר דתי.

ביה"ד: והוא מוכן לשלום בית אם היא מוכנה.

ת': כן, וגם הכול הוסכם.

אנו לא צריכים את כל זה. היינו בטיפולים זוגיים חצי שנה והגענו להסכמות.

ביה"ד: למה יש צורך להמשיך את הדיון, שאלת שאלה והיא ענתה תשובה.

בא כוח האיש: אני לא חושב שהבעיות נפתרו. כל המצגת הזו אינה אמתית היו מריבות מיום הנישואין, הם היו בשלושה טיפולים זוגיים.

האישה: לא נכון.

בא כוח האיש: סליחה, שני טיפולים.

הם לא מקיימים יחסים כבר כמה שנים, אבל במהלך התקופה הדת נעשתה חלק מרכזי בחיים. אדוני שואל, אם יקבע לצדדים יועצת ובסוף היא תיתן לבית הדין חוות דעת שאין מקום לשלום בית, היא תקבל את זה?

באת כוח האישה: ברור שלא! הבעל יטרפד את זה ויגיד שהוא לא מוכן.

היא הסכימה לכל מה שהוא ביקש בטיפולים.

האישה: אנו לא היינו אמורים כלל להיות שם. היינו בהסכם ממון, לא היינו צריכים להיות בעניין הגירושי, אני לא רוצה לפרק בית, יש ילדים קטנים.

האישה נשאלה אם הם אירחו חברים ומכרים בביתם והשיבה:

"יש הרבה חברים שלי ושלו שביקרו והיו חיי חברה. אני בחורה חברתית, אני דאגתי שיהיו ארוחות ושיבואו חברים [...] השכנה שלנו [...] חבר שלו [...] ומשפחה שלנו [...] אחותי וחברים של [פלונני]. הם אכלו אצלנו, וחבר שלו [...] וממודיעין. הם פעם עשו דיון בפרשת שבוע ולימוד גמרא, אני גם השתתפתי בזה."

האישה נשאלה:

ש': האם יש מצב שבתקופת הפרידה ראו אותך מחובקת עם רופא מסוים.

ת': אין מצב.

ש': את מעידה בפני בית הדין, תחשבי האם יש מצב שראו אותך עם רופא מחוץ לבית.

ת': יש לנו קרוב רופא שהוא מטפל באחי – שמו [ע'] ויכול להיות – שהוא עזר לנו מאוד – יכול להיות שהודיתי לו.

ש': באיזה אירוע הודית לו.

ת': הוא חבר של המשפחה אנו נפגשים. הוא הגיע מחו"ל יכול להיות שנפגשנו בבית קפה, אין ביני לבינו דבר וחצי דבר, אם היה חיבוק ידידותי על זה שהוא עזר לאחי – יכול להיות אבל אין בינינו שום דבר, אני נאמנה [פלונני] ואין לי שום שמץ הסתכלות על אף אדם.

[...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: שמעתי את העדות ולא ראוי להתייחס לעדות שמראשיתה ועד סופה היא שקרים.

בחודשים שהיא דחקה בי לצאת מהבית אני חששתי לחיי.

היא שנאה אותי שנאת מוות.”

בתאריך כ"ד באייר תשע"ה (13.5.2015) התקבלה בבית הדין בקשת התובע ולפיה:

9. יחד עם זאת ולמרות האמור לעיל, מוכן התובע לצעוד בנתיב אותו התוותה (ולמען האמת – בדתה) הנתבעת, ולבחון את כנות רצונה בשלום בית, ובעניין זה מבקש הוא לתת הזדמנות ל2 הצעות/פתרונות:

א. האחת – הצדדים יפנו, פעם נוספת ואחרונה, ליועץ נישואין (שזהותו תיקבע על ידי בית הדין הנכבד) וישתתפו שם בפגישה אחת או שתיים, שבעקבותיה יחווה היועץ את דעתו על סיכויי הפיוס בין הצדדים. היה והיועץ יקבע כי אין סיכוי לשלום בית, יסכימו הצדדים להתגרש זה מזה מידית.

ב. השנייה – היה והנתבעת אינה מסכימה להצעה הראשונה הנ"ל ו/או במקרה בו יקבע היועץ כי יש סיכוי לשלום בית, יסכים התובע לניסיון חזרה לחיי שלום בית, וזאת בשלושה תנאים שבלעדיהם נדון ניסיון כזה לכישלון מראש: האחד – מעבר למגורים משותפים בעיר אחרת מחוץ ל[ר], המרוחקת מ[ר] לפחות עשרה קילומטר, וזאת מתוך רצון להתרחק ממשפחתה העוינת והמסכסכת של הנתבעת אשר לה חלק ניכר במשבר הזוגי, השני – שמירה על טהרת המשפחה, והשלישי – קבלת התחייבותה של הנתבעת להימנע מנסיעה ברכב ומהדלקת אש בשבת.”

הבקשה נשלחה לתגובת הצד האישה, והאישה דחתה את ההצעה, והשיבה:

19. לגבי האמור בסעיף 9 'הצעתו' לבחינת כנותה של האישה לשלום בית, תטען התובעת כי הצעה מעין זו שבה מוגבל מראש זמן הטיפול הינה הצעה לא רצינית שכל מטרתה הינה להבטיח לבעל 'עילת גירושין' (אשר אין לו) וזאת במחיר של שתי פגישות עם יועץ נישואין שהצלחתן נדונה מראש לכישלון. והמבין יבין.

20. כמו כן, ניסיון הבעל להרחיק את האישה מהעיר בה גרים הצדדים שנים וממשפחתה הינו ניסיון חסר תום לב.

21. אף דרישת הבעל כי האישה תחזור בתשובה, וזאת לאחר שבמשך כל שנות החיים המשותפים חיה היא באורח חיים חילוני המכבד את אורחות חייו של הבעל, הינו ניסיון לתקוע מקל ולנסות לקבוע כי האשמה בכול היא האישה.

22. יודגש כי בעוד הבעל מגיע עם כיפה לדיונים ומציג עצמו כמנהל אורח חיים דתי, נצפה ביום שבת האחרון בו היה עם הילדים, תוך שהוא לוקח אותם בשבת לברכה ואף קנה להם במסעדה שניצלמים מטוגנים באש ושילם על כך, וכל זאת ביום שבת קודש!!! התובע מתנהג ומתנהל כחילוני לכל דבר ועניין, צופה בטלוויזיה ביום שבת ואף מדליק אותה בשבת.”

לכסוף ביום י"ז באב התשע"ה (2.8.2015) נתן בית הדין את החלטתו ולפיה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"[...] בבית הדין התקבלה בקשת התובע לניסיון שלום בית בעזרת ייעוץ. האישה אינה מקבלת את בקשתו זו של הבעל ועל כן בית הדין שב ומורה על הגשת סיכומים – הכול כאמור לעיל.

מניין הימים להגשת הסיכומים יחל מיום חתימת החלטה זו."

בא כוח התובע ביקש ארכה להגשת סיכומיו ובית הדין נענה לבקשה. סיכומיו התקבלו ביום כ"ג בתשרי תשע"ו (6.10.2015). באת כוח הנתבעת גם היא הגישה בקשה לארכה ובית הדין נענה לבקשתה. סיכומיה התקבלו ביום ט' בטבת תשע"ו (21.12.2015). סיכומי התשובה התקבלו ביום כ"ט בטבת תשע"ו (10.1.2016).

סיכומי התובע

בסיכומיו עומד התובע על כך שמאז נישואיהם עברו הצדדים שתי סדרות של טיפולים זוגיים, אך שתיהן לא צלחו. לטענתו, במהלך הטיפול שקדם להולדת בנם הקטן האישה התחייבה שהוא ילך עם כיפה, אך כעת היא מתנערת מהבטחתה זו. לטענתו האישה אף הסיתה את הילדים נגד הדת, ולא הייתה מוכנה להפריד בין בשר לחלב. לטענתו, מאז הריונה השני של האישה – לפני למעלה מחמש שנים ומחצה – לא התקיימו ביניהם יחסי אישות.

לתיק צורף מסמך ולפיו בין הצדדים התנהל משא ומתן לגירושין או לשיקום הנישואין. המשא ומתן התנהל ככל הנראה בראשית שנת 2012. הבעל אף ציין להסכמה מיום כ"ט באדר ב' תשע"ד (31.3.2014) ולפיה משופרדו מגורי הצדדים יחולו הסדרי ראייה מסוימים, הסכמה זו אף קיבלה תוקף בבית המשפט. הבעל עומד על כך שהייתה זו האישה שדחקה בו לעזוב את הבית, ושמיד לאחר מכן היא החליפה מנעולים ואת שלט הבית שבו הופיע שם המשפחה.

הבעל מציין כי האישה הקדימה את הבעל והגישה לבית המשפט תביעות למזונות, למשמורת ולאיוון משאבים – תביעות המורות כי פניה לגירושין. הבעל ציין כי בידו בדיקת פוליוגרף המאששת את טענתו על אי קיום יחסי אישות במשך שנים ארוכות, ועמד על כך שהאישה סירבה לערוך בדיקה שכזו. הבעל טוען שעזיבתו את בית הצדדים סוכמה מראש עם האישה, ושהאישה השמיטה את תמונתו מאלבום משפחתי שיצרה לבתם.

הבעל אף מעלה חשד שיש לאישה קשר עם גבר זר. הבעל טוען כי בבית המשפט האישה מציגה אותו כנוקשה בענייני דת, ואילו בבית הדין הוא מוצג כפשוטן באותם עניינים. כמו כן הבעל מציין כי האישה סירבה להצעתו לניסיון שלום בית.

לאור הפירוד הממושך, אי-הסכמתה לשלום בית ותביעותיה בבית המשפט, מבקש הבעל לחייב את האישה בגירושין. לטענתו האישה היא 'מורדת', ו'עוברת על דת משה ויהודית'.

סיכומי הנתבעת

האישה בסיכומיה טוענת כי בין הצדדים התקיימו יחסי אישות עד פרוץ המשבר וכי גם תוצאות הפוליוגרף מורות שכעשר פעמים התקיימו יחסי אישות בין הצדדים וזאת במהלך התקופה עליה מצביע הבעל, לטענת האישה התקיימו יחסי אישות בתדירות גבוהה בהרבה.

לדבריה: בעת נישואי הצדדים הייתה האישה חילונית והבעל 'דתי לייט' – רואה טלוויזיה בשבת, אוכל בשבת מהאש ומדליק אור, ובין הצדדים סוכם כי הם יכבדו זה את זה. לטענתה רק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ערב לידת בנם הקטן הקשיח הבעל את עמדותיו הדתיות, ודרש שהבן יחבוש כיפה ולאחר מכן אף דרש שהאם תחדל לנסוע בשבת.

לדבריה, הצדדים פנו למטפלת זוגית שגיבשה עימם הסכמות בנוגע לאופיו של הבית מבחינה דתית, אך הבעל התנער מההסכמות ועזב את הבית.

לדבריה, היא נאלצה להגיש את תביעתה לבית המשפט מחשש שהבעל יבריא כספים. האישה טוענת כי לא עתרה לפירוק שיתוף אלא אך לשמירת זכויות.

האישה עומדת על כך שהיא הייתה מוכנה ועודנה מוכנה, ללכת כברת דרך לקראת הבעל בכל הנוגע לדרישותיו בענייני דת. האישה עומדת על כך שלא ערכבה בין בשר לחלב.

עוד טוענת האישה כי בין הצדדים סוכם כי אם ייכשל המשא־ומתן יהא כל צד רשאי לסגת בו מההסכמות הדיוניות, ועל כן היא חוזרת בה מההסכמתה לוותר על כתובתה.

האישה מכחישה כי דחקה בבעל לעזוב את הבית, ואף מציגה תכתובת דואר אלקטרוני שבה היא כותבת שהיא עדיין מעוניינת בשלום. האישה מציינת כי הבעל הודה כי אין לו הוכחות על קשר של האישה עם אחר.

האישה מסבירה כי סירבה להצעת הבעל לגשת לייעוץ משום שהוא ביקש שאם לאחר פגישה אחת או שתיים יועץ הנישואין יסבור שאין תקווה היא תסכים להתגרש, וכי כל רצונו במחויבותה של האישה להתגרש. לדבריה גם ההצעה השנייה שלפיה הצדדים ישובו לשלום בתנאי שהאישה לא תיסע בשבת ולא תדליק אש היא הצעה שלא בתום לב שכן הבעל עצמו בילה בשבת עם ילדיו בבִּהֶכָה ואף רכש להם שם אוכל שהוכן בשבת.

האישה עומדת על כך שעשתה כל שביכולתה כדי למנוע מהבעל לעזוב את הבית. האישה טוענת כי הבעל עצמו אינו מקפיד על שמירת שבת, והוא ידע שהאישה אינה דתייה, ועל כן אינו יכול לטעון שהיא הכשילה אותו.

תשובת התובע

בסיכומי התשובה של הבעל עמד הוא על כך שבקשת האישה לשלום בית אינה כנה. לדבריו האישה שונאת אותו. הבעל כותב כי לא ברור מדוע אישה החפצה בשלום בית מסרבת להצעתו לגשת לייעוץ זוגי, הבעל מציין כי "ברור כשמש שאילו היה היועץ קובע שיש היתכנות אמתית לשלום בית ושיש צורך בפגישות נוספות לא הייתי מגלה כל התנגדות".

הבעל מציין כי בבית הדין אמרה האישה כי היא מוכנה לשמור שבת למען שלום הבית אך במענה להצעתו התנגדה לשמור שבת.

הבעל מכחיש את דברי האישה כי התקיימו ביניהם יחסי אישות עד למועד עזיבתו את הבית. הבעל דוחה את טענתה של האישה כי חששה שיבריא את הכנסותיו, וטוען שהיא מסיתה את ילדיהם נגדו ונגד הדת. הוא מכחיש כי נטל עמו את תמונותיו עם עזיבתו, ועל כן טוען שהעובדה שתמונתו לא הוכנסה לאלבומה של הבת מראה כי האישה מסיתה את הילדים נגדו, הבעל אף מצביע על תמונות שלו שבא כוח האישה הציגה לבית הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פסיקת ההלכה

לפנינו מקרה מצער של שני צדדים, מכובדים, הגונים, בעלי השכלה גבוהה מרשימה ומשרות מכובדות, אשר למרבה הצער ולדאבון לב, נקלעו למערבולת זוגית קשה המטלטלת ללא רחם את חייהם, ואחריתה מי ישורנה. מערבולת שהשלכותיה על חייהם וחיי ילדיהם הרכים עלולה להיות, ושמא כבר היא, הרסנית מאוד.

אין חולק כי זה מספר שנים אין דרכם הזוגית של הצדדים סוגה בשושנים. יעידו על כך טוב מכול, שתי סדרות הטיפולים הזוגיים שלהן נזקקו הצדדים. הבעל טוען כי שורש הרע תלוי בשניים: במערכת היחסים שבין האישה למשפחת המקור שלה ובפערים הגדולים שלטענתו היו ועדיין הווים בין בני הזוג בכל הקשור לקיום אורח חיים דתי – אורח חיים שהבעל טוען אליו ושהאישה, נכון למועד זה, לא מקפידה עליו ואף עומדת בתוקף על כך שהבעל עצמו אינו חי על פיו.

ביתר ביאור: בהתייחס לנושא האחרון הרי שלשני הצדדים טענות סותרות והפכיות. הבעל טוען שהוא מבקש שהאישה תשנה את אורחותיה ותנהג באופן שהוא – לכל הפחות – קרוב לאורחותיו בענייני דת ומסורת ישראל, והאישה טוענת שהבעל עצמו אינו נוהג על פי אותן אורחות שרוממותן בפיו, אך עם זאת היא מוכנה לעשות כבדת דרך נוספת לכיוונו של הבעל בנושאים אלו. לטענה האחרונה משיב הבעל כי אין אמת בהצהרתה זו של האישה, וכי בעוד רוממות השלום בגרונה, חרב המלחמה בידה.

לאמיתו של דבר האווירה בין הצדדים כה קשה עד ששניהם טוענים למצגי שווא ואמרות כזב המופנות כלפיהם מן הצד השני. רמת חוסר האמון שבין הצדדים הספיקה לטפס לרמות כה גבוהות שאף שאינני נביא ולא בן נביא, וודאי שאינני – אני הקטן והדל באלפי – מתיימר להיות חופש חדרי בטן, קשה עד מאוד לראות כיצד בזמן הקרוב וללא סיוע מקצועי משמעותי יוכלו הצדדים לגשר על הפערים ביניהם, וזאת חרף הצהרות שני הצדדים – הבעל בשלב טרום הסיכומים, והאישה גם עתה – על רצון לשלום בית.

לקראת סופו של דיון ההוכחות האחרון שנערך בעניינם של הצדדים שאל כבוד אב בית הדין את האישה אם תהא מוכנה לקרב את אורחותיה לאורחות חייו של בעלה בכל הקשור למה שהסתמן כסלע המחלוקת המרכזי והוא הפערים שבין הצדדים בנושא הדת, האישה השיבה בחיוב אך הבעל מאן להאמין כי אמת בפיה. ובאופן דומה להפליא כשמאוחר יותר הושיט הבעל את ידו לשלום וביקש ללכת עם האישה לייעוץ זוגי האישה סירבה לקבל את דבריו ככנים, וחשדה כי כל הצעתו נועדה לתמרן אותה לגירושין ולסחוט ממנה הסכמה והתחייבות לגירושין במקרה שהמטפל הזוגי יסבור שלא ניתן עוד לשקם את חורבות ביתם.

הבעל מבקש להשתית את תביעתו לחייב את האישה לקבל את גטה על ארבעה יסודות, פירוד ממושך, 'מורדת', 'עוברת על דת משה' ו'עוברת על דת יהודית'.

כדרכנו נדון בדברים אחד לאחד.

האם פירוד ממושך הוא עילה לחיוב בגירושין?

כאמור לעיל הצדדים חיים בפירוד מזה למעלה משנתיים, אך אני הקטן כבר הרחבתי במספר פסקי דין (ובעיקר בתיק מס' 292973/1) במה שהעלו רבותינו הפוסקים כי בפירוד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממושך כשלעצמו אין כדי להביא לחיוב גירושין, ולחיבת הקיצור, אביא שוב את עקרי הדברים.

ראשיתו של נידון זה נעוצה בדבריו המפורסמים של רבנו הגאון רבי חיים פאלאג'י (חיים ושלום חלק ב סימן קיב) ולפיהם:

”[...] בדרך כלל אני אומר: כל שנראה לבית דין שזמן רב נפרדים ואין להם תקנה – אדרבא צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט, כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים [...] וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קנאה ושנאה ותחרות [...] פעמים שהאיש רוצה לגרש והאשה אינה רוצה, וכדי להנקם מהאיש מעכבים הדבר שלא לשם שמים – עתידין ליתן הדין [...] וכמו כן להיפך – כשהאשה רוצה [...] וכדי להנקם מהאשה מעכבים מלתת גט שלא לשם שמים, גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מהשמים [...] והנני נותן קצבה וזמן לדבר הזה, דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו, כבר נלאו לתווך השלום ואין להם תקנה, ימתינו עד זמן ח' חדשים, ואם בינם לשמים נראה לבית דין שלא יש תקווה לשום שלום ביניהם – יפרידו הזווג ולכופם לתת גט עד שיאמרו 'רוצה אני' כדבר האמור [...]”

אולם דברים אלו כבר עלו על שולחנם של מלכים, מאן מלכי רבנן, שעלו בהסכמה שאין לעשות על פיהם מעשה בחיוב האיש או האישה בגירושין. כך עלה בפסק דין שניתן בבית הדין הרבני הגדול (פד"ר חלק ט עמוד 200) בלשון הגאון רבי שלמה גורן:

”ברור אפוא שאין להסיק מתשובה זו של הגאון רבי חיים פאלאג'י שבסוף ספר חיים ושלום (חלק ב סימן קיב) שום מסקנה הלכתית חדשה בדבר כפייה לגט, בין כאשר מדובר על כפיית האישה – לדין שקבלנו את החרם דרבנו גרשום – ובוודאי שאין לדון על פיו כאשר מדובר על כפיית הבעל לתת גט רק על סמך המחלוקת שיש בין בני הזוג 'ונראה לבית דין שלא יש תקווה לשום שלום ביניהם', שאז לפי דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י יפרידו הזיווג ולכופן לתת גט – זה תמוה מאוד ואין לפסוק כך אפילו לכוף את האישה לגט, כל שאין נימוקים אחרים מצד ההלכה שכופין אותו לגרש או אותה לצאת, כפי שמבואר בשולחן ערוך ובפוסקים. ואין לדין אלא מה שענינו רואות. ולכן לא נצרך שיטה זו לנימוקי פסק דיננו אלא אם כן דינה כמורדת, או שאומר 'מאוסה עליי' ויש סיבה מבוררת לכך, וגם רגליים לדבר שטענתו אמת – שאם בנוסף על כך חיים בנפרד זה מזו כמה שנים ואין תקווה לשלום בית מחמתה, שאז כופין אותה לקבל גט או שמתירין לו לישא אחרת אם היא מסרבת לקבל גט.”

והוסיפו שם להוכיח דכן היא שיטתו של הגאון רבי חיים עצמו בספרו חיים ושלום (שם חלק א סימן א). וכן כתבו גם הרבנים הגאונים הרב אליעזר וולדינברג, הרב יצחק קולין והרב אליעזר שפירא בפד"ר (חלק יג עמוד 362 והובא גם בציץ אליעזר חלק יז סימן נב) שכל עוד שלא נמצאה עילה לגט פיטורין – אין לתת חשיבות לעובדה שזה עידן ועידנים שאין השלום שורר ביניהם, דאם לא כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה. וכן כתב גם הרב הראשי לישראל הגר"א הרצוג זצ"ל (שו"ת הגר"א הרצוג – פסקים וכתבים – חלק ז סימן קכד):

”אמת הוא שהנימוק הסתמי של 'אין סיכויים לשלום' דורש זהירות מרובה מצד בית הדין, ואם נקבל דבר זה ליסוד מספק – לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, שכל בעל שנותן עינו באחרת יפרוש מאשתו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וימרר חייה עד שבית הדין, אחרי עבור איזה זמן, יבואו לידי המסקנה שאין סיכויים לשלום וכו'".

כן העלו גם הרבנים הגאונים אזולאי, וולדינברג וקאפח זכר צדיקים לברכה (בפד"ר חלק א עמוד 162) – זו לשונם:

"ברם אמתלא זו של חוסר תקווה לחיים משותפים – אין בה כדי להטיל חובה על האישה לקבל גט פיטורין – כל זמן שלא הוכח בהוכחות מספיקות שהאישה אשמה בהפרעת שלום הבית עד כדי כך שיש לה דין מורדת או בדומה לזה אמתלא ברורה שהאישה נמאסה עליו."

ועיין בזה גם בדברי ה"ציץ אליעזר" זצ"ל (חלק ו סימן מב – קונטרס אורחות המשפטים פרק א ובפד"ר יב עמוד 206), וכפי שהעלו גם חברי בית הדין הרבני האזורי בחיפה (פד"ר כרך ז עמוד 108) שלא לחייב את האישה בגט למרות חוסר כל סיכוי לשלום בית.

ואף שראיתי לדברי חבר בית הדין הרבני הגדול הגאון רבי ציון אלגרבל שליט"א (בדעת מיעוט, תיק מספר 1-21-1750) שהעלה:

"שכאשר בטלו התנאים המינימליים לשיקום שלום בית בין בני הזוג, ואפילו שהמדובר באשמת הבעל שעניו נתן באחרת, מכל מקום אין איסור לגרש אישה ראשונה כאשר קיבלה כל המגיע לה [...] מלוא כתובתה, אין כל טעם וסיבה להמשך הנישואין – עיין תעלומות לב (חלק אבן העזר סימן א)."

וכך היא שיטתו בעוד פסקי דין (וראה גם בפסק דין שניתן על ידו בתיק מס' 992236/1). מכל מקום לעניות דעתי, קלה כמות שהיא, הרי אף אם נאמר שאין איסור לגרש אישה ראשונה כאשר בטלו התנאים המינימליים לשיקום הבית ודינה כדין אישה שנייה שאם שנאה יישלחנה – אין בכך כל חיוב על האישה לקבל את הגט, ואיננו רשאים לפסוק שהיא חייבת לעשות כן, וכלשונו של הרשב"ש בתשובה (סימן תיא) שכתב:

"והרביעית היא שאין בגירושה לא מצוה ולא עבירה ולא חיוב כפיה, כגון אשתו שניה שאין בה לא ערוה ולא דבר אלא כעין שהקדיחה תבשילו או ששנאה או מצא אחרת נאה הימנה – בזו אין חובה על בית דין לזקק לו, שאף על פי ששנינו בפרק חרש האישה יוצאה לרצונה ושלא ברצונה והאישי אינו מוציא אלא לרצונו, אין הכוונה שבית דין יכריחוה לבא לקבל גיטה, אלא שאם זרק לה גט בחיקה אף על פי שהיא אינה רוצה להתגרש גירושיו גירושין אף על פי שלא ברצונה [...]"

וכבר טעו בזה קצת מגסי הרוח, מחמת שראו בהלכות גירושין בפרק א' שכתב הרמב"ם ז"ל שהאישה מתגרשת שלא ברצונה, ואלו עניי הדעת חסרי מוח לא ידעו הפרש בין בעל כרחה ושלא ברצונה לכפיית בית דין, שאילו אמרה המשנה שהאישה מתגרשת בכפיה שכופין את האישה להתגרש, היה חובה על בית דין לכופה להתגרש, אבל לא אמרה המשנה אלא שהיא מתגרשת שלא ברצונה [...] אבל הבית דין יכפו האישה להתגרש שלא במקום מצוה – אין לנו."

וכן כתב בהפלאה (קונטרס אחרון סימן עז אות ג), וכן העלה גם בנודע ביהודה (תניינא אבן העזר סוף סימן קי), וכך לשונו הזהב:

"אבל האשה – אף שבעלה יכול לגרשה בעל כרחה – מכל מקום אין שום חיוב עליה שתהא מחויבת לקבל הגט ואם יכולה להשתמט שלא יגרשה לא ידעתי בזה עליה שום איסור."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואף שראיתי לרב בית מאיר (סימן קטו סוף סעיף ד) דלא סבירא ליה הכי וכתב שהאישה משועבדת לקבל את גטה כשירצה לגרשה, מכל מקום קשה לעשות מעשה כוותיה נגד הנהו פוסקים.

ועל כולנה עיין בדבריו המאירים של מר"ן מופת הדור והדרו אביר הרועים הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, שבתום תשובה ארוכה בעניינים אלה (יביע אומר חלק ג סימן יח אות יג) הביא את דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י והסמיכם על שיטת רבנו יונה (שיטה מקובצת כתובות סד) והרמ"א (יורה דעה סימן רכה סוף סעיף כ) בדין האומרת 'מאיס עליי' שמצווה לגרשה, ולא מצא להם כל מקור בבטלותו של האיסור לגרש אישה ראשונה במקום בו אפסו סיכויי השלום. וגאון גדול זה שעינו כעין הבדולח הייתה צופייה על כל מרחבי הש"ס והפוסקים – אין לומר בו חס ושלום, 'לא שמיע ליה', ואם לא הביא כל מקור אחר לדברי הגר"ח פאלאג'י יש לומר דלא סבירא ליה שיש להם מקור אחר, ומה נענה אנן אבתריה.

ובהורמנותיהו דמרנן, וכתלמיד הדין לפני רבותיו בקרקע, נראה לעניות דעתי, אני הזעיר שבתלמידים, שכל המעיין הדק היטב בדבריו המאירים של רבנו הגר"ח יראה שגם הוא בגודלו לא אמר שדי בפירוד ממושך כדי לחייב בגט, דהנה המעיינים בנימוקיו של הגר"ח למסקנתו זו ישר יחזו פנימו דרבנו הגר"ח לא דיבר במקום בו מתקיים אך פירוד ממושך אלא במקום בו אחד הצדדים מסרב להתגרש אך כדי להינקם ממשנהו, וכלשונו הזהב:

"וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קנאה שנאה ותחרות – פעמים שהאיש רוצה לגרש והאשה אינה רוצה, וכדי להנקם מהאיש מעכבים הדבר שלא לשם שמים – עתידין ליתן הדין, וכמו כן להיפך כשהאשה רוצה [...] וכדי להנקם מהאשה מעכבים מלתת גט שלא לשם שמים, גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מהשמים [...]"

וכבר מילתי אמורה בפסק דין אחר (תיק מספר 247419/8) כי כאשר אחד הצדדים מסרב להתגרש אך כדי להינקם משכנגדו יש לחייבו להתגרש מן הטעם שהנקמות "שהיא היא תולדת השנאה ופריה הבאוש" מביאה על האוחז בה את דיני המרידה, ומטעם זה יש לכלל הפחות לחייבו להתגרש.

על כן, ולאור כל האמור, הרי שגם בנדון שבפנינו אין לחייב את האישה להתגרש אך מפני הפירוד הממושך: האישה הביעה את הסכמתה ורצונה בשלום בית ובשום פנים אין לדונה כמורדת (כפי שארחיב עוד לקמן), והבעל גם הוא היה מוכן לשוב ולנסות שלום בית לו אך ישלימו את תנאו – דבר המוכיח (על אף דבריו בראשית ההליכים) כי אין לו כל טענת מאיסות כלפי האישה, וכאמור לעיל אך מפני הטעם של פירוד ממושך אין לחייב בגירושין.

ועוד, וגם הוא עיקר, שגם רבנו הגאון רבי חיים פאלאג'י כתב את דבריו אך במקום "שלא יש תקווה לשום שלום ביניהם" ואילו בנדון דידן ייתכן שאין לומר שאפסו הסיכויים לקומם את הריסות הבית. כאמור לעיל גם לאחר הדיון האחרון שהתקיים בפנינו הסכים הבעל לשוב לשלום בית, ואך העמיד תנאים לכך. על כן פשוט וברור הוא שגם הגאון רבנו חיים פאלאג'י לא על כך גזר חיוב בגט.

הכחשה הדדית בשאילת המרידה

הבעל טוען כי האישה דחקה בו לעזוב את הבית בו התגוררו הצדדים, וכי היא מרדה ועדיין מורדת בו מחיי אישות. אולם הבעל לא הציג כל בדל ראיה התומכת בטענתו זו, ברור כי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל היה זה שעזב את הבית, וכלל לא הוכח שקודם לכן הייתה זו האישה שבמעשיה או בהתנהגותה מנעה ממנו חיי אישות.

חכמים הדריכונו כיצד יש לנהוג במקום ששני הצדדים טוענים טענת מרידה איש נגד רעותו ואישה נגד אישה, ולבית הדין אין כל בירור בדבר. כך הורנו רבנו הרמב"ם ובעקבותיו מר"ן השולחן ערוך (אבן העזר סימן עה סעיף ד):

"איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: 'זו מורדת מתשמיש', והיא אומרת: 'לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו'; וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: 'לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה' – מחרימין תחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך – אם לא הודו – אומרים להם: 'התייחדו בפני עדים'.

נתייחדו ועדיין הם טוענים – מבקשים מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדין."

והנה גם בנדון שבפנינו שני הצדדים מכחישים זה את זה ואין לנו יכולת לקבוע בוודאות מי הוא האשם במשבר אליו נקלעו הצדדים ובצוואר מי קולר האשמה תלוי, ועל כן כפי הדרכת הרמב"ם (ועיין שם שהראב"ד חולק וסובר שאין לבית הדין להטיל חרמות ולהתערב בעניין שכזה אלא אך לייעץ להם בלי הטלת חרמות) ופסיקת מר"ן השולחן ערוך – אין נאמנות לצד אחד יותר מלשני (ועיין בבית שמואל שם ס"ק לב) ועל כן איננו רשאים, אך מעילה זו, לקבל את תביעת הבעל לגירושין. וכעין זה ראה בדברי חברי בית הדין הרבני ת"א הגר"ש"ב ורנר, הגר"י הלוי אפשטיין והגר"ש טנא (פסקי דין רבניים חלק ד עמוד 273):

"בבואנו להסיק מסקנה בנדוננו, צר לנו מאוד להגיד שהפרשה נשארה לנו סתומה בהיות שקיימות הכחשות ביניהם ומעלימים את העובדות וכל צד משתדל להראות פנים שהצדק אתו [...]

[...] ועל כן אין לנו להסיק מסקנה אשר לאורה נוכל להוציא הלכה ברורה. ועל כגון דא אמרו חכמינו 'השמים ביני לבינך' כי רק בשמים גלוי וידוע בשל מי הרעה הזאת ובמיוחד בשטח חיי האישות שלא נוכח איש זר ביניהם, וכמו שאמר הרמב"ם שאסור להיבעל בפני שום בריה ולכן טרם נקבע בעטיו של מי נהרסו החיים המשפחתיים.

אכן לאור ההלכה הנזכרת, בית הדין מבקש מהצדדים לעזוב את דרכם הזרועה מוקשים ושנזרעה כמו ידיהם ולא בנה יקצורו אם ימשיכו ח"ו בדרך זו, וכאמור חוטאים גם כלפי ילדיהם הצעירים. ונראה לנו כי יש להצדדים מלוא האפשרות לחיות חיים שקטים ולקיים בית לפי היסודות וערכים הקדושים והטהורים המקובלים בישראל מדור דור. ואם לא עשו זאת בעבר – הרי העתיד לפנייהם וביכולתם לתקן המעוות [...] אכן בית הדין אינו מתעלם ממצבם הנוכחי – שלב שניהם מלא רוגו ומרירות ואף אם הצדדים יחשבו על דרכם ברצינות ובכנות ויגיעו לכלל פשרה המניחה את הדעת [...]

לאור כל האמור בית הדין מחליט:

א. מאחר שקיימות הכחשות בין הצדדים ובית הדין לא שוכנע על ידי עדות ולא בנימוק סביר שאכן יש לתלות הקולר בצוואר האישה הנתבעת, אין מוצא אחר מאשר להטיל על הצדדים להגיע לכלל הסכם ופתרון המניח את הדעת [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועיין עוד בזה במשפטי שמואל ורנר (סימן ז) שהרחיב בנאמנות האישה, ואין כאן מקום להאריך בדבריו.

ועל כן היות שבנדון שבפנינו קיימת הכחשה בין הצדדים, ואין לצד עדיפות לא ראייתית ולא הלכתית, הרי שעל פי העילה הספציפית הזו בית הדין מנוע מלגזור חיוב גירושין על האישה, ועל פי עילה זו בית הדין יכול לכול היותר לעשות פשרה "על פי כוח הדיין".

טענת 'עוברת על דת משה ויהודית' נשמעת אך מפי מי שהוא עצמו 'מנוקה מאותו עוון'

טענה נוספת יש לו לבעל והיא כי היות שהאישה אינה מסכימה להקפיד על שמירת תורה ומצוות, נמצא כי היא מכשילה אותו באי שמירתה על השבת והקפדתה על דיני הכשרות, לטענתו של הבעל בשל מעשים אלו יש לראות באשה עוברת על דת משה. עוד טוען בא כוח הבעל כי האישה מכפישה את הבעל, מתעללת בו מילולית ונפשית ומסיתה את ילדיו נגדו, ועל כן יש להחיל עליה גם את דיני עוברת על דת יהודית.

אומר מיד כי אין בידי לקבל את טענת הבעל כי האישה מכפישה את הבעל, מתעללת בו מילולית ומסיתה את הילדים נגדו. בשבתנו כדיינים הננו מצווים לשפוט על פי ראיות והוכחות (אומדנות בנדון שכגון זה לא יועילו, וכבר הרחבתי על כך בפסקי דין אחרים, ואין כאן מקום להאריך בזה), ובפניי לא הונחה כל ראיה המאששת טענות אלה. אכן האישה, ככל הנראה, לא הכניסה את תמונתו של הבעל לתוך האלבום המשפחתי שיצרה לבתה, אך לאישה הייתה תשובה על כך כמו ליתר השאלות שעלו בנושאים אלה, ואף אם תשובתה הספציפית של האישה בנדון האלבום לא הניחה את דעתנו, עדיין אין בכך כדי להביא לקביעה שהאישה מסיתה את הילדים נגד אביהם.

עוד אקדים ואומר כי בנדון שבפנינו שני בני הזוג נישאו כאשר לשניהם ברור שישנם פערים – ואפילו פערים משמעותיים – ביניהם בכל הנוגע להשתתף אורחותיהם על אדני התורה והמצוות. הבעל הקפיד ברמה מסוימת על שמירת תורה ומצוות, והאישה כלל לא הקפידה על מה שאישה הקפיד.

לא זו אף זו, האישה טוענת כי בכל הנוגע לשמירת תורה ומצוות גם הבעל עצמו אינו מקפיד על מה שהוא מבקש כי היא תקפיד. ואכן הבעל מודה כי בראשית דרכם המשותפת הוא היה צופה בטלוויזיה בשבת, אלא שלטענתו כעת אינו צופה, אולם האישה טענה בתוקף כי גם בעת האחרונה הבעל נטל את ילדיו עמו לבקרה בשבת ואף רכש להם במקום אוכל שהוכן בשבת. הבעל לא הכחיש את הדברים.

סוגיה זו, על הנתונים והעובדות הספציפיים המתקיימים בה בנידוננו, זוקקת דיון משורשיה, ועל כן – למרות הרצון לקצר – ארחיב בה מעט.

יסודם ושורשם של דיני עוברת על דת בוארו בדברי הרמב"ם (אישות פרק כד הלכה טז), שכתב שנשים אלה מאבדות את כתובתן, שכן בשל מעשיהן אין חכמים מבקשים לחזק את ביתן, וכך לשונו הזהב:

"עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זו שעשת דבר מכוער אין כופין את הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא, ואף על פי שלא הוציא אין להן כתובה, שהכתובה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה זו אלא תהא קלה בעיניו להוציא".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביתר פירוט ובהתייחס לכל עילה בפני עצמה, הרחיב רבנו הרא"ש בתשובה (כלל לב סימן ח), וזו לשונו הטהורה:

"האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה היינו בדבר שהיא מכשילתו, כגון הנך דמתניתין וכיוצא בהן, וכגון שהאכילתו חלב או דם, וכן הנודרת ואינה מקיימת בשביל אונס בניו, אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות כגון שהיא עצמה אכלה דבר איסור לא הפסידה כתובתה. ודת יהודית משום חציפותא ומשום חשש זנות הוא דמפסידא."

הנה כי כן מדברי רבותינו, ראשונים כמלאכים, למדנו שהעוברות על דת משה ויהודית מפסידות את כתובתן משום שחכמים לא ראו לחזק את ביתן ולמנוע את פירוקן: העוברת על דת משה מפסידה את כתובתה מפני שהיא מכשילה את בעלה באיסורים, כפי שכתב גם הבית שמואל (סימן קטו ס"ק א) ש"הכלל הוא דאינה יוצאת בלא כתובה אלא אם כן הכשילתו בדבר איסור [...] אבל משום שאר איסור שעשתה אינה יוצאת בלא כתובה"; והעוברת על דת יהודית מפסידה את כתובתה משום חשש זנות. והדברים מבוארים גם בפסקי הרא"ש (כתובות פרק המדיר סוף סימן ט ופרק אלמנה ניוזנת סימן כה) וכן הוא במאירי (כתובות עב ע"א). ונחלקו בית שמואל והמשנה למלך (סוטה פרק ב) בעצם החשש לזנות: למשנה למלך חיישינן שזינתה ולבית שמואל (סימן קטו ס"ק א) לא חיישינן שזינתה אלא שתזנה, והבית מאיר (סימן קטו סעיף ד דיבור המתחיל "אם יש" הסכים לבית שמואל.

והנה, היות שבנדון שבפנינו גם הבעל עצמו אינו מקפיד על קלה כבחמורה בשמירת תורה ומצוות, והיות שכאמור לעיל, שורש דין עוברת על דת משה מצוי בכך שהאישה מכשילה את בעלה, ממילא יש לומר שכאשר אנו יודעים שהבעל עצמו גם הוא פרוץ באותן עברות (שבהן הוא מאשים את אשתו) הרי שאין לדון את האישה כמכשילה את בעלה באיסורים שהוא עצמו אינו מקפיד עליהם. והאמת תורה דרכה שכך יש להסיק מדברי המרדכי (כתובות פרק המדיר אות קצו ועיין גם בשלטי גבורים כתובות – דף לג ע"א מדפי הרי"ף אות א) שכתב:

"[...] אבל עדים המעידים על האשה שעוברת על שאר דת משה ויהודית, אף על פי שהוא [=הבעל] עובר חרמות – החשוד על דבר אחד אין חשוד לכל התורה כולה, ויכול להוציאה בלא כתובה בעל כרחיה, דאיכא למימר דנהי דעבר עבירה שעובר על החרם מכל מקום לא היה בא על הנדה, ואם משמשת נדה תצא או בשביל דבר אחר דשאר מילי דמיקריא בהו עוברת על דת, ויכול לגרשה בעל כרחיה וגם כתובתה הפסידה אם התרו בה."

משמע מדבריו שאם טוען עליה שמכשילתו באיסור נידה והוא עצמו גם כן לא אכפת לו בזה, וחשוד על אותו דבר, אין האישה נקראת עוברת על דת. דברי המהר"ם הובאו להלכה ברמ"א (סימן קטו סעיף ג, וזה שלא כפי שהביא הרב"ז [חלק א סימן צו] מהרמב"ם הסובר שבכי האי גוונא הפסידה כתובתה שלא יצא חוטא נשכר, ואין כאן המקום להאריך בזה).

והגם שאפשר היה לחלק בין הפסד הכתובה של עוברת על דת לבין המצווה לגרשה, שכן ייתכן שאף שאינה נקראת עוברת על דת ואין להפסידה את כתובתה – היות שהוא עצמו פרוץ באותו דבר ואין היא מכשילתו בו אלא הוא מכשיל את עצמו, מכל מקום נאמר שיהא מצווה לגרשה בגין העברות שעשתה, וכפי שמשמע בבית שמואל (שם ס"ק ז) שנקט בלשונו: "ואם היא האכילו דבר איסור והוא אוכל גם כן דבר איסור לא הפסידה" – לשון שממנה משמע שהבית שמואל מתייחס אך לכך שאישה זו "לא הפסידה" את כתובתה, ולא לכך שרשאי להוציאה בעל כורחה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכך אכן נראה גם מדברי הרדב"ז (חלק א סימן תמה) שדן באישה שאוכלת חלב ודם אך לא נתפסה מאכילה אותם את בעלה, ואחר שכתב שאין כאן דין 'עוברת על דת משה' לעניין הפסד הכתובה, וכדביארנו לעיל, הוסיף וכתב:

"ומכל מקום תבוא מארה לאיש שרואה שאשתו עוברת על גופי תורה ואינו מחזירה – ואם אין יכול להחזירה ואינו מגרשה – דכיוון דאינה מקפדת על איסור כרת אינה מקפדת על 'ולפני עור לא תתן מכשול' ומשמשתו נדה והוא לא ידע, ומאכילתו דברים אסורים והוא לא ירגיש, ועל זה נאמר 'גרש לך ויצא קלון' וגו', ואומר אני כי בכגון זה לא תקנו הראשונים שלא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן נותן לה כתובתה אלא זורק לה גטה וישאר כתובתה עליו חוב, ואם אין לו מסדרין עליו."

הא קמן דלדעתו, הגם שאין להחיל על אישה זו דין עוברת על דת ואין להפסידה את כתובתה, שהרי אין עדות על כך שהיא הכשילה את בעלה, מכל מקום הקל בה לגרשה ללא תשלום כתובתה ותישאר הכתובה חוב עליו (וראה גם בבית יצחק [שמעלקיס, אבן העזר חלק א סימן יב] שכתב שהגם שהרדב"ז לא דיבר בנושא חרם דרבנו גרשום "מכל מקום מוכח מדבריו גם לענין חרם"). וכך אכן כתב במפורש בשו"ת מהרש"ג (חלק א סימן צב וחלק ג סימן פד):

"ואף על גב דמבואר בבית שמואל (בסימן קטו ס"ק א) דלא חשיבה עוברת על דת אלא באם הכשילה לבעלה אבל באם עשתה איסורים לעצמה כגון אישה שמחללת שבת לעצמה לא חשיבה עוברת על דת, מ"מ רק לענין שתפסיד כתובתה בזה בעי דווקא שתכשיל לבעל, אבל לענין שיהיה הבעל יכול לגרש אותה בעל כרחא אזי אפילו באינה מכשילתו לבעל, ובדרך משל אישה שמחללת שבת או יום טוב או לובשת שעטנז יכול הבעל לגרש אותה בעל כרחא, אם כן הוא הדין הכי נמי בזה יש לומר דכתובתה אינה מפסדת ובזה מיירי בתשובת הרשב"א הנ"ל, אבל לגרשנה בעל כרחא שפיר יש לומר דיכול לגרשה ובזה מיירי בהגהות מיימוניות וברמ"א הנ"ל."

וכן מצאנו באמרי יושר (חלק א סימן קפח) שנסמך על הרדב"ז שכתב דתבוא מארה לאיש שרואה אשתו עוברת על גופי תורה ואינו מגרשה והעלה שמי שמחללת שבת נחשבת לעוברת על דת, ולכן רשאי לישא אחרת בהשלשת גט וכתובה. וכן הוא בבית יצחק (סימנים יא – יב). אולם ראה זה מצאתי בחלקת יעקב (ברייש, אבן העזר סימן ו), שכתב מפורש שבכי האי גוונא אין גם מצווה לגרשה, וכלשונו:

"ואם בעוברת על דת משה שכבר האכילתו איסור או שימשתו נדה בידיעתו נקטינן דאין יכול לגרשה, כיון דאנו יודעים דהוא אינו חושש להאיסור הנ"ל, אם כן מכל שכן בעוברת רק על דת יהודית במעשי פריצות."

אך אחר העיון נראה שאין מחלוקת בין רבותינו בסוגיה זו, שכן החלקת יעקב התייחס אך לבעל שאנו יודעים שהוא עצמו אינו חושש לאיסורים בהם הוא מליץ על אשתו, והיות שכך הם פני הדברים – לא תעשנה ידיו תושייה להוציא את אשתו מחמת מעשים שהוא עצמו אינו נקי מהם, מה שאין כן נדון הרדב"ז היה במי שאנו חוששים שאשתו תכשיל אותו, דבר המלמד כי הבעל מצד עצמו נשמר מאותם איסורים, וכן נראה הפשט גם בדברי המהרש"ג ודעימיה.

ואכן כך מצאתי גם בשו"ת פרי השדה (חלק ב סימן כב) שנזקק בזה למי שחי עם אשתו חיי אישות ללא שטבלה, ועושה זאת בידיעה גמורה, והעלה:

"כיון שנראה שידע מזה שאינה הולכת לטבול, אם כן גם הוא יצרו תוקפו ובא עליה בנדתה במזיד אם כן גם כתובתה לא הפסידה, ועיין שו"ת פנים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאירות (חלק ב סימנים יא – יב) ושו"ת נודע ביהודה (אבן העזר מהדורא תניינא סימן כו). אם כן, אף על גב שמכל מקום מצוה עליו לגרשה, מכל מקום אין הדבר ברור כל כך שכי האי גוונא לא תקן רבנו גרשום כיון שיש לה תקנה לדור עמו, והוא גם כן הגורם באיסור שכיון שהיתה יודעת שבעלה יודע מזה שאינה הולכת לטבול ומכל מקום בא עליה היתה סבורה שאין זה איסור חמור כל כך. על כל פנים אם הוא ידע שהיתה נדה רק עכשיו עבר עליו רוח אחרת ומתחרט על מעשיו הרעים פשיטא שיש לה כתובה גם כן. ועיין ברמ"א (אבן העזר סימן קטו סעיף ג), וכך משמע בנודע ביהודה שם שאם הוא ידע שהיתה נדה ומכל מקום בא עליה שלא הפסידה כתובתה, ואם כן היא אשתו גמורה ואין זהו דבר פשוט כל כך לומר שכי האי גוונא לא תקן רבנו גרשום להתיר אפילו בלא מאה רבנים [...] רק כיון שעלה בלבו לעשות תשובה ומתחרט על עוונות והיא אינה מרוצת צריכים להתרות בה ולדבר על לבה גודל העוון, ואם אף על פי כן לא תהיה מרוצת אומרים לו שמצוה לגרשה ולהוציא רשעה מתוך ביתו ואם לא תתרצה לקבל גט פטורין, אזי אם הבית דין הסמוכים יראו שהאמת אתו שכוונתו לשם שמים להוציא המרשעת ומתחרט על העבירות שעשה עד עתה יתירו לו בצירוף מאה רבנים דווקא, ואפילו בגרושה לכהן הצריך מרן החתם סופר ז"ל (חלק א לאבן העזר סימן ג) מאה רבנים דווקא [...]

תבנא לדינא דבנידון דידן לא מיבעיא אם הוא גם כן ידע שהיא נדה ושניהם היו בעלת חטאים דפשיטא דאין לו לישא אחרת בלא התרת מאה רבנים רק אפילו אם הוא לא ידע מזה (הגם שקשה להאמין שכל זמן שהיה עמה לא ידע שאינה הולכת לטבול) מכל מקום כיון שאם תעשה מותר לו לדור עמה ואינה אסורה עליו לעולם, צריכים להתרות בה ולדבר על לבה אולי תשוב מדרכה הרעה, ואם בכל זאת לא תתרצה, כיון שמצוה עליו לגרשה ולהוציא רשעה מתוך ביתו יתירו לו לישא אחרת אחר שבית דין יעיינו בדבר אם באמת כוונתו לשם שמים ויצרפו עמהם מאה רבנים כמבואר בגדולי הפוסקים [...]

והאמת תורה דרכה דכן מצאנו גם לגאון עוזנו מופת הדור והדרו מר"ן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל (יביע אומר חלק ג – אבן העזר סימן כא אות יא) שאחר שהרחיב בסוגיה זו כיד ה' הטובה עליו (ושם נזקק לדיני עוברת על דת יהודית – ודון מינה ואוקי באתרין), העלה כי:

"וגדולה מזו אני אומר שאפילו נתברר בעדים שהבעל והאשה בשעת נישואיהן היו חפשים ולאחר זמן החלה רוח ה' לפעמו וחזר בתשובה ודורש מאשתו שלא תוסיף לעבור על דת משה ויהודית, והיא באה מחמת טענה דסבר וקביל, והתרה בה בפני עדים שאם תוסיף לעבור על דת תצא בלא כתובה, ועברה על התראתו – תצא בלא כתובה ואין משגיחין בטענתה, שכיון שכמעט כל הפוסקים סוברים שמצוה לגרשה, ויש אומרים שאסור לו לקיימה – ודאי שהדין עמו ולא שייך בזה סבר וקביל, דאי איהו שתיק אנן מי שתקינן? ולפחות כשטוען על זאת – מי הוא זה שיתעלם מטענתו הצודקת לכפות על האמת פסכתר?

וכיוצא בו כתב בשו"ת בית דוד (חלק אבן העזר סוף סימן כח), שאם יש לחוש שתאכילנו איסור, אף על פי שידע ונתרצה, לא מהני ריצויו, ואין לה כתובה. כי הלא אסור לה להיות נשואה ומה שנתרצה אינו מעלה ומוריד. עיין שם. (וכיוצא בו ראיתי בספר אבני האפוד [חלק ב סימן קטו ס"ק א] שכתב דהא דקיימא לן העוברת על דת יוצאת שלא בכתובה, אף אם בא עליה אחר כן, לא אמרינן ראה ונתפייס, דדוקא לענין מומין אמרינן הכי, אבל גבי מילתא דאיסורא מה מועיל מה שנתרצה אחר כן והלא היא אסורה להיות נשואה – דרך עץ החיים בתשובה [סימן ג]. ע"כ. ועיין עוד בשו"ת פרי השדה [חלק ב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סימן כב) עיין שם). ודון מינה ואוקי באתרין (ועיין בתשובת חתם סופר [חלק יורה דעה סימן קמט] ובפתחי תשובה [יורה דעה סימן קפח ס"ק ב] עיין שם ודו"ק).

[...] שאני הכא שיש פוסקים שאוסרים לו לדור אתה, לכן יכול להכריחה לכסות ראשה וללבוש בגדי צניעות ואם לאו – יכול להוציאה בעל כרחיה. ואפשר שכתובה ישלם שרצה ליזוק בנכסיו על ידי תנאו."

מהדברים משמע, שרק אם גם הבעל חזר בתשובה ומקפיד על אותם איסורים תישמע טענתו בנושאים אלה כלפי אשתו, אך אם הבעל עצמו אינו מקפיד על אותם דברים הרי שאינו יכול להלין בהם נגד אשתו.

והגם שמר"ן הראשון לציון הביא מדברי חד מיוחד שברכותינו הלא הוא מורנו ורבנו ועטרת ראשנו סבא דמשפטים הגאון המופלא כמהר"ר רפאל אנקאוה זצ"ל בתשובה שנדפסה בשו"ת שושנים לדוד (חלק אבן העזר סימן כה) שכתב:

"דמה שטען הבעל שיוצאת לשוק בגילוי הראש – כל השומע ילעג לו כי הלא זה זמן רב שפשתה המספחת ואפילו בנות רמי ואפרכי עושות כן, וכל הנושא בנות ישראל בזמן הזה מידע ידיע שבודאי תהיה פרועת ראש, ואדעתא דמנהגא שייף עייל להתחייב בכתובה. ומה טענה היא להרים ראש לבא בטענת עוברת על דת. ומכל שכן בנידון דידן שהאישה הזאת זה דרכה לפעמים יוצאת לשוק בכסוי הראש ולפעמים בראש פרוע, והבעל רואה ושותק והיום כשמתקוטט עמה יצא לטעון טעון שעוברת על דת."

ועליו השיג מר"ן הראשון לציון זצוקלה"ה וכתב:

"ואין זה מחזור לפי עניות דעתי, שהרי כיון שמנהג זה הוא אותיות גהנם, ואינו יכול לבטל הלכה פסוקה שבידינו, וכדאמרינן בראש השנה (טו ע"ב) כי נהגו איסורא מי שבקינן להו. וכל שכן באיסור פריעת ראש לאשת איש דהוי דאורייתא [...] ואם כן הואיל וכל המקדש ונושא אדעתא דרבנן קעביד בשעבוד הכתובה (עיין מה שכתבתי לעיל סימן טז) ודאי שלא חייבו חכמים כתובה לפרוצות, ולא נשתעבד מעולם אלא למי שתנהוג על פי דעת חז"ל. ולכן: כל שעתה נכנסה בו רוח טהרה וברצונו שגם אשתו תחזור למוטב – דינא קא משתעי, ואם לא תרצה – תצא שלא בכתובה. ובקשתי לי חבר ומצאתי הוא הרה"ג ר' זאב וואלף פראנק ז"ל בספר תולדות זאב (בחידישו לכתובות עב – דף רנו ע"ב), שכתב להדיא כמו שכתבתי לעיל."

והנה כננס האוחז בשיפולי גלימתו של מר"ן עטרת ראשנו וציץ תפארתנו הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל, ובבואי בקידה ובהשתחויה כראוי, נראה כי אפשר לומר שרבנו התועפות רא"ם איירי רק במי שידע שכך תנהג אשתו ובכל זאת כתב לה כתובה, ומשום הכי כתיבתו והתחייבותו מחייבים אותו – דהוא הוא שרצה ליזוק בנכסיו. ובזה מצאנו לו לרבנו התועפות רא"ם רעים אהובים. כך, לעניות דעתי קלה כמות שהיא, עולה מדברי החלקת מחוקק (סימן קטו ס"ק יט) שכתב במפורש שדין הפסד כתובה בעוברת על דת הוא, וזו לשונו:

"[...] אשה שאין סופה כתחלתה – שמחמת קלקול שאחר הנשואין הפסידו, מה שאין כן נשים שמתחלת הנשואין לא היתה ראויה – יש להן דין אחר וכמו שיתבאר בסימן שאחר זה."

ומקור לשונו מצוי ברא"ש (כתובות פרק יא סימן כה), וכוונת החלקת מחוקק לנושא חייבי לאווין שאם הכיר בה יש לה כתובה במושלם – עיקר ותוספת. וכן כתב גם הבית שמואל (שם ס"ק כא). וכן העלה להלכה רבנו האגרות משה (חלק אבן העזר סימן קיד) שכתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואם ידע הבעל מתחילה כשנשאה שאינה רוצה לכסות השער ומכל מקום נשאה וכתב לה כתובה – אף אם היה זה בזמן שרוב הנשים היו מכסות את ראשן כדין, נמי היה צריך ליתן לה כתובה, כיון דידע ונתרצה ונתחייב לה הכתובה. ודין הגמרא הוא רק כשלא ידע, שחשב שתתנהג ככל בנות ישראל הכשרות ולבסוף לא רצתה או שאחר זמן קלקלה מעשיה בזה ואינה רוצה שוב לכסות שערה, בזה אמרו שיוצאת בלא כתובה."

וכן ראיתי שהעלו להלכה גם מכובדיי הגר"צ אשכנזי שליט"א והגר"א שמן שליט"א (תיק מס' 1-21-2897).

נמצא שטענת עוברת על דת אינה מתקבלת אלא ממי שהוא עצמו גדור מאותן עברות שעליהן הוא מלין אצל אשתו, ואם אינו גדור מהן אין כאן כל טענת עוברת על דת, ואינו יכול לגרשה בעל כורחה וחייב לשלם את כתובתה במושלם. ומכל מקום אם התברר לנו שעשה תשובה והוא עצמו גדור מעברות אלה – יכול להתרות בה, ואם לא תשוב בה מדרכה רשאי לגרשה בעל כורחה ולהפסידה כתובתה.

ועיין שם עוד בדברי החלקת יעקב שגדר גדר בשימוש בטענת עוברת על דת, וכתב:

"ד. ועוד יותר אם האישה עושית מעשי פריצות ועוברת על דת בידיעת בעלה וגם ברצון בעלה (לא נדבר על פרוצת ראש שכבר נעשה בעוונותינו הרבים אצל הרבה ואף גם חרדים להיתר, רק) למשל אם האישה הולכת ומרקדת עם אנשים אחרים לעיני בעלה או כשהולכת להתרחץ בתערובת יחד עם בעלה והבעל אינו מקפיד על חציפות כזה, או שארי עניני חציפות הנוהגת בהדור [...] והבעל אינו מקפיד; אם כן, מהיכי תיתי נאמן לומר על שאר ענייני פריצות שאינו מתרצה לזה ורוצה להיפטר בחרם דרבינו גרשום.

קיצור הדברים הדין דעוברת על דת ישראל [=כך היא הלשון שם, י"י בן מנחם] הוא רק כשהבעל נודע לאיש חרדי וסימן לדבר שמירת שבת וטהרת משפחה - ועיין בתשובת האלף לך שלמה למהרש"ק (סימן ז) וזו לשונו:

'כי אף המתירין חרם דרבינו גרשום באין לו בנים רק בימים הקדמונים שלא היה הדור פרוץ כל כך לא כן בזמננו שהדור פרוץ וקרוב לומר שענינו נתן באחרת ואם בזמן הש"ס לא התירו לאשה לומר טמאה אני לך למשנה אחרונה והתירו איסור ממש בקום ועשה וכאשר מקהו ביה אקהייתא כל הראשונים ואף לאשה כשרה שבכשרות מנשים באהל תברך מכל שכן בזמן הזה מי יודע אם כונתו לשמים'.

עד כאן לשונו וכן שם בסימן י"י.

ואף דודאי דיש לומר בין פשעה ללא פשעה מכל מקום בנידון דידן כיון דודאי אינה אסורה לבעלה כיון דלא הוי עדי כיעור ורק משום עוברת על דת צריכין לידע אם כונתו רצוי אם לא עשתה מעשי פריצות גם בידיעתו."

וכן עולה גם מדברי חברי בית הדין הרבני הגדול הגרי"א הרצוג, הגר"ע הדאייא, והגרי"ש אלישיב זכר צדיקים לברכה (פד"ר חלק ד פסק דין בעמוד 358), שהתייחסו לעוברת על דת יהודית וכתבו:

"והדבר פשוט דאף אם נאמר דבעוברת על דת מצוה עליו לגרשה, ובכי האי גוונא לא תיקן רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל וכמו שכתב הרשב"א בתשובה (סימן תקנו) הובאו דבריו בבית יוסף (סוף סימן קטו) ואפילו אם תמצי לומר שהיא מדת חסידות מכל מקום האין יתקן הרב שלא יתנהג במדת חסידות' מכל מקום, במקרה והבעל ידע מהתנהגות אשתו שעברה על דת יהודית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והמשיך לחיות אתה ימים ושנים. אין בידו לבוא עכשיו ולגלגל עליה את הראשונות כי הרי נראה שלא משום שלבו נוקפו בא לדרוש את הגט.

וראה עוד בדברי מר"ן הראשון לציון (שם) שגם הוא העלה כן, וכתב:

“על כל פנים בנידון דידן שהאיש הזה חי עמה שנים רבות והולידו בנים ובנות, למרות היותה יוצאת לשוק וראשה פרוע וזרועות מגולות, ורק כעת לאחר הריב ומדנים בא בטענה כזאת, הא ודאי שאין זה אלא צביעות להתעטף בטלית שאינה הולמתו. ואין לתת יד לפושעים, שיבואו להתעולל עלילות ברשע על נשותיהם – בזמן הזה אשר פשתה המספחת של המודרניות בעולם – וישתמשו בדיני תורה הקדושה, אשר נתנו להם עורף ולא פנים, אך ורק לתועלתם הפרטית – בכדי למלא תאוותם השפלה, בנתנם עיניהם באשה אחרת, ולבגוד באשת נעוריהם בתואנות וטענות תחת מסוה של דת. ורק אם האיש מוחזק בכשרות ולבו לשמים, וטען טענת עוברת על דת מבלי סכסוכים ומריבות אחרות, אז יש לפסוק כמו שפסקו רבותינו ז"ל אשר מפיהם אנו חיים, ולהפסידה כתובתה לאחר התראה כדת.”

וכן כתבו גם הדוכב מישרים (חלק א סימן קכד אות ב), והציץ אליעזר (חלק ז סימן מח – אורחות משפטים פרק ג).

ועל כן: הואיל והבעל הזה גם הוא אינו מהמקפידים על נושאי השבת והסובבים אותם, שוב אינו יכול לטעון שאשתו עוברת על דת, וגם מטעם זה אין בידנו לחייב את אשתו בגירושין.

סוף דבר

בפנינו מקרה מורכב: הצדדים אמנם מצויים בפירוד ממושך – למעלה משנתיים, הבעל תובע גירושין אולם לא נמצאה עילה לחייב את האישה לקבל את גטה. עם זאת שני הצדדים היו מרוצים ליעוץ: האישה הציעה זאת תוך הבטחה שתעשה כברת דרך לקראת בעלה בכל הקשור לבקשותיו בענייני דת ומסורת. הבעל סירב, אולם כחודשים ומחצה לאחר מכן היה זה הוא עצמו שהציע לרעייתו לנסות הליך של ייעוץ לשלום בית – או אז הייתה זו האישה שהתנגדה, בנימוק כי בעלה אינו כנה בבקשתו וכל בקשתו אינה אלא מן השפה ולחוץ.

בית הדין דן וליבן בארוכה את כל טענותיו של הבעל (בית הדין בכוונת מכוון לא הרחיק בטענת הבעל כי לאשה קשר זוגי עם גבר זר, שכן הבעל לא הציג כל בדל ראיה לדבריו, ובמצב שכזה מוטב היה לו כלל לא נאמרו), וכאמור לעיל בית הדין סבור כי בשלב זה אין כל עילה שבדין המחייבת את האישה לקבל את גטה.

לאור האמור, ובשלב זה בלבד, בית הדין מפנה את הצדדים מידיית לד"ר נעמי כהן (מכון מרחבים, סמטת צבי פיקסלר 3, גבעת שמואל) לחוות דעתה לגבי היתכנות שיקום הבית וחידוש הקשר הזוגי שבין הצדדים. בית הדין מבקש כי היועצת תשגר לבית הדין את חוות דעתה תוך ארבעים וחמישה יום מיום הופעת הצדדים אצלה, ובית הדין ייתן את החלטתו הסופית לאחר קבלת חוות דעת של היועצת.

שני הצדדים יישאו בעלויות הטיפול – ייעוץ בחלקים שווים.

הרב יהודה יאיר בן מנחם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מצטרפים למסקנות.

הרב אברהם שינדלר

הרב יעקב זמיר – ראב"ד

נפסק כאמור לעיל.

ניתן ביום ה' באב התשע"ו (9.8.2016).

הרב יהודה יאיר בן מנחם

הרב אברהם שינדלר

הרב יעקב זמיר — ראב"ד